Bir Sesin Yedi Kapısı

Bülent Ersoy ve Türkiye'nin Akustiği

Bazı sesler şarkı söylemez, bir mekân kurar. Bülent Ersoy'unki, 40 yıl boyunca Türkiye'nin kendine bakamadığı yerde ona ayna tuttu. Maksim'in spot ışığından Buca Cezaevi'nin rutubetine, Charring Cross Hastanesi'nin ameliyat masasından Adana'da bir kurşunun deldiği böbreğe, Ali Sami Yen'in alkışından mahkeme salonlarının soğuk diline kadar uzanan bu ses, bir sanatçının değil, bir ülkenin akustiğini taşıdı.

Hürrem Erman

Bazı sesler vardır ki dinleyene yalnızca müzik değil, bir dönemin bütün ruh hâli ulaşır. Onları dinlerken hep aynı şeyi hissedersiniz: Bu ses bir şarkıyı taşımıyor, bir zamanı taşıyor. Plak iğnesinin kazıdığı şey, notalar değil, yılların kendisidir.

Walter Benjamin bir keresinde, sanat eserinin *"auratik"* boyutundan söz ederken gerçek bir eserin kendi tarihini de beraberinde taşıdığını söylemişti. Bir tablonun yüzeyinde yalnızca boya değil, onu görmüş bütün gözlerin birikimi vardır. Bu görüş müzik için de geçerlidir çünkü bir ses, ait olduğu döneme ait olmaktan kurtulamaz. Sahne ışığı sönse de kayıt iğnesi kalksa da o ses bir kez söylenmiştir ve artık birinin hâlinin parçasıdır.

Bugün böylesi bir sese tutacağız merceği. Çocuk yaşta Müzeyyen Senar'ın gölgesinde yetişmiş, gazinoların kadife perdeleri arasında olgunlaşmış, sonra bir gece, sıradan bir 1980 Ağustos'unda birden bir ülkenin gündemi olmuş: bedeniyle, kıyafetiyle, konuşmasıyla, hukukla, devletle, mahkemeyle. Sonra sürgünle, ardından dönüş ve akabinde alkışla ama hep yeniden bir tartışmayla.

Adı Bülent Ersoy ya da daha sonra *"Diva"* diyeceğimiz figür. Gelin görün ki bütün bu lakapların gerisinde, çok daha derin bir gerçek var: Onun hikâyesi, Türkiye'nin bedenle, sesle ve kimlikle nasıl bir ilişki kurabildiğinin de hikâyesiydi. Şimdi bu hikâyeyi yedi kapıdan, yedi mekândan, yedi andan geçerek anlatmayı deneyeceğiz. Çünkü düz bir biyografi onu anlatmaya yetmez, onu anlatmak için onun geçtiği eşiklerin başında durmak gerekiyor.

Kapı 1: Maksim'in Işıkları (1974)

Yıl 1974. Mekân Maksim Gazinosu, Taksim. Henüz *"Bülent Ersoy"* adıyla değil, *"Bülent Erkoç"* adıyla — gazinoya çıkmadan önce, ünlü oyuncu Müjdat Gezen'in önerisiyle *"Erkoç"*u *"Ersoy"*a çevirecek olan o genç sanatçı — sahnenin kenarındaki kadife perdeyi aralıyor. Henüz 22 yaşında. Müzeyyen Senar'ın temsilcisi olarak adım atıyor müziğe ama o gece, ustanın gölgesinden çıkmak üzere bir karar vermiş gibi. Itrî'nin *"Tûtî-i Mu'cize-Gûyem"*ini söyleyecek. Yani bir 17. yüzyıl bestesini, 20. yüzyıl Türkiye'sinin en parlak gazinosunda, henüz arabesk ile klasiğin birbirine düşman ilan edilmediği bir akşam.

O dönemin gazino kültürünü anlamak gerek bu sahneyi kavramak için. Maksim, sadece bir eğlence mekânı değildi; Türkiye'nin yükselen burjuvazisinin kendine ayna tuttuğu yerdi. Masaların bir hiyerarşisi vardı: Ön masalar, balkon, dip masalar. Patronların gücü, garsonların hassasiyeti, orkestra şefinin tek bir bakışla bütün bir geceyi kuran otoritesi. Müşteriler bilirdi ki gazinoda sahneye çıkan ses, sıradan bir ses değildir; bir terbiyeden geçmiş, akademiden gelmiş, ustaların elinden tutulmuş bir sestir. Bülent Erkoç da öyleydi işte: İstanbul Belediye Konservatuvarı, Melahat Pars, Rıdvan Aytan, yani klasik Türk müziğinin en disiplinli okulları ve ekolleri, en titiz hocaları.

Henüz hiçbir şey olmamış gibiydi o gece. Ne Buca Cezaevi ne Londra ameliyathanesi, ne Danıştay kararı ne de Adana kurşunu vardı ufukta. Yalnızca bir genç ses, bir Itrî bestesi ve bir gazinonun avizesi vardı. Henüz kimse o sesin, beden değiştirmeden önce bile bu ülkenin nasıl bir terazide tartılacağını bilmiyordu.

Sanatın hikâyesi çoğu zaman böyleydi aslında. Geleceğin ağırlığı, bugünün ışığında hiç görünmez. O gece Maksim'in spotunda, sadece bir şarkı vardı ama yıllar sonra dönüp baktığımızda, o spotun aydınlattığı şeyin sadece bir ses değil, bir kaderin başlangıcı olduğunu fark edeceğiz.

Kapı 2: Bir Sesin Anatomisi

Müzik üzerine konuşmanın en zor yanı şu: Sesi sözcüklerle tarif etmek mümkün değil. Bir tarih anlatılabilir, bir biyografi yazılabilir, bir döneme bakılabilir ama bir sesin neden o ses olduğunu, hangi titreşimin neden kalbe değdiğini söylemek, hep bir parça eksik kalır. Yine de denemek gerekiyor çünkü Bülent Ersoy'un sesini anlamadan, onu anlamak mümkün değil.

Onun sesi, müzik terimleriyle, geniş entervalli(aralıklı) ve yüksek volümlüydü. 1990'larda Japonya'da bir ses laboratuvarında yapılan testlerde *"yüzde yüz kusursuz"* bulunacak ve kendisine *"Uluslararası Montu Merid Müzik Doktoru"* ünvanı verilecekti! Bu teknik kusursuzluk, onun hep mesafesini koruduğu bir şeydi. Ne kadar arabesk, fantezi söylerse söylesin, klasik Türk müziği eğitiminin terbiyesini sesinin altında bir su gibi taşırdı. 2013'te TRT'de bir programda söylediği o cümle, bu yüzden önemli. Pop-arabesk şarkılarını *"gelir için bir kusur"* olarak gördüğünü, asıl bağlılığının üniversite eğitimini aldığı klasik müziğe olduğunu söylemişti. Bu, bir sanatçının kendi mirasıyla kurduğu samimi bir hesaplaşmaydı.

Ama bir başka şey daha vardı bu seste: Bir kırılma; 14